

§ 14. Культура старажытных егіпцяў

?! 1. Калі і як зарадзілася мастацтва? **2.** Назавіце віды першабытнага мастацтва.

Старажытных егіпцяў называюць «настаўнікамі настаўнікаў» іншых цывілізацый. Які ўклад унеслі старажытныя егіпцяне ў развіццё сусветнай навукі і мастацтва? Як і чаму вучылі дзяцей у Старажытным Егіпце?

1. Язык і пісьменства. Даўным-даўно ўжо няма мовы, якая гучала на берагах старажытнага Ніла. Жыхары сучаснага Егіпта гавораць па-арабску. Затое з найстаражытнейшых часоў да нас дайшлі шматлікія помнікі культуры Старажытнага Егіпта — статуі, абеліскі, руіны храмаў, грабніцы. На іх захаваліся пісьмовыя знакі на старажытнаегіпецкай мове. Толькі ў XIX ст. французскаму вучонаму Ж.-Ф. Шампальёну ўдалося расшыфраваць гэтыя старажытныя надпісы. Яны і расказалі нам пра гісторыю і культуру Старажытнага Егіпта.

Старажытныя егіпцяне пісалі завостранымі палачкамі на спецыяльным матэрыяле з папіруса. Яго вытворчасць

▲ Выраб папірусу

✓ З дапамогай ілюстрацый апішыце працэс вырабу папірусу.

патрабавала вялікіх намаганняў і часу. Расходавалі гэты матэрыял эканомна. Для зручнасці доўгія стужкі папірусу згортвалі ў скруткі. Шмат у якіх еўрапейскіх мовах слова «папера» паходзіць ад слова «папірус», як, напрыклад, у беларускай мове або «paper» у англійскай.

Вынаходства пісьменнасці было найважнейшым культурным дасягненнем Старажытнага Егіпта.

с. 79–81

2. Школа. У старажытнаегіпецкіх школах вучыліся толькі хлопчыкі. Але зрэдку школу маглі наведваць і дзяўчынкі. Дзеці навучаліся пісьму, чытанню і лічэнню.

Пісаць вучыліся на чарапках пабітага посуду і толькі за тым — на старым папірусе, спачатку змыўшы раней напісаныя значкі, або *іерогліфы* (святшчэнае пісьмо). Новы папірус давалі толькі тым вучням, якія паспяхова вучыліся. У школе дзеці чыталі павучальныя тэксты, вершы і казкі.

Навучанне было вельмі цяжкім. Ад вучняў патрабавалася завучыць сотні значкоў. Лянівых дзяцей каралі пугай. Не выпадкова ўзнікла прымаўка: «Вуха хлопчыка — на яго спіне».

І сёння мы можам прачытаць запіс на папірусе, у якім бацька павучае свайго сына. Ён пераконвае хлопчыка не ленавацца і добра вучыцца, каб стаць пісцом. Бо чыноўнікам і пісцам, як вы ўжо ведаеце, жылося намнога лепш, чым рамеснікам або земляробам.

3. Мастацтва Старажытнага Егіпта. Да нашых дзён захаваліся шмат якія ўзоры старажытнаегіпецкага мастацтва. Выдатнымі архітэктурнымі пабудовамі з'яўляюцца піраміды. У такіх грабніцах хавалі фараонаў. Піраміды будавалі на захад ад Ніла.

▲ Іерогліфы,
высечаныя на камені

▲ Багіня Ісіда.
Роспіс на сцяне грабніцы

▲ Бог Амон-Ра і бог Тот.
Старажытнаегіпецкі малюнак

▲ Бюст Неферціці —
жонкі фараона Эхнатона

- ✓ Чаму гэты твор адносяць да шэдэўраў сусветнага мастацтва?

Егіпцяне лічылі, што царства мёртвых знаходзіцца там, дзе заходзіць сонца. Недалёка ад сталіцы сучаснага Егіпта знаходзяцца тры найбуйнейшыя піраміды. Самая знакамітая з іх — фараона Хеопса.

У час раскопак у старажытнаегіпецкіх храмах і грабніцах археолагі знаходзяць мноства скульптур. Гэта гаворыць пра тое, што егіпцяне надавалі вялікае значэнне гэтаму віду мастацтва. Яны верылі, што статуі служаць ёмішчам душ памерлых людзей, таму імкнуліся дакладна адлюстраваць іх рысы.

Жывапіс і рэльефы Старажытнага Егіпта служылі галоўным чынам для ўпрыгажэння грабніц і рэлігійных збудаванняў. Іх мэта складалася ў тым, каб дапамагчы памерламу ў замагільным свеце мець усё, што ў яго было ў зямным жыцці. Мастакі адлюстроўвалі сцэны з удзелам людзей і багоў, паказвалі ўсе бакі жыцця старажытных егіпцянаў. Для захаванасці малюнка пакрываліся слоём лаку або смалы.

4. Навуковыя веды. Веды старажытных егіпцянаў пра навакольны свет развіваліся на аснове іх

практычнай дзейнасці і звязаны былі ў першую чаргу з земляробствам.

З даўніх часоў жрацы вялі назіранне за зорным небам. Яны не маглі не заўважыць, што вада ў Ніле прыбывае менавіта ў той перыяд года, калі на небе з'яўляецца зорка Сірыус. Яе з'яўленне лічылася пачаткам новага года. Егіпцянамі быў створаны каляндар. Егіпецкі каляндар складаўся з 365 дзён. З такой жа колькасці дзён складаецца і наш сучасны гадавы каляндар, у аснову якога пакладзены рух Зямлі вакол Сонца.

Такім чынам, земляробства дало штуршок для развіцця *астраноміі* — навукі, якая вывучае зоркі, планеты і іншыя нябесныя свяцілы.

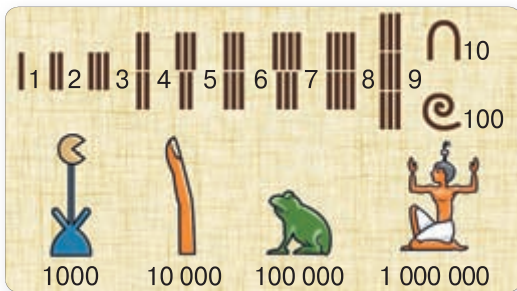
Назіраючы за зоркамі, егіпецкія жрацы выкарыстоўвалі гадзіннік. Спачатку сонечны, а затым вадзяны. У сонечным гадзінніку час вызначаўся па руху ценю. У вадзяным гадзінніку лічэнне часу ішло па тым, колькі вады вылілася з пасудзіны з адтулінай пэўнага дыяметра. Колькі вылілася вады, столькі і часу «выцякла».

▲ Вадзяны гадзіннік

5. Медыцына. Вялікіх поспехаў старажытныя егіпцяне дасягнулі ў галіне медыцыны. Бальзамуючы памерлых людзей, яны добра вывучылі ўнутраныя органы і будову чалавечага цела. Праўда, прычынай хвароб лічыліся злыя духі. Таму хворых лячылі не толькі лекаствамі, але і малітвамі і заговарамі.

У час раскопак у Егіпце вучоныя-археалагі знайшлі шмат медыцынскіх інструментаў. Былі выяўлены таксама папірусы з апісаннем хвароб і рэцэптамі. Па ўсёй верагоднасці, гэта былі першыя кнігі па медыцыне.

◀ Егіпецкія лічбы

✓ Запішыце лік 23 146 з выкарыстаннем егіпецкіх лічбаў.

У чым была складанасць выкарыстання гэтых лічбаў?

6. Матэматыка. Дзякуючы працоўнай дзейнасці ўзнікла матэматыка. Уявіце сабе! Рамеснік павінен быў ведаць, колькі частак волава і медзі трэба ўзяць, каб выплавіць бронзу. Царскі пісар падлічваў, якіх памераў сялянскае поле і колькі рабочых і колькі камянёў яму спатрэбіцца для будаўніцтва піраміды або храма.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ У Старажытным Егіпце стварылі іерагліфічнае пісьмо і навучыліся вырабляць папірус. ♦ Мастацтва было цесна звязана з рэлігійнымі ўяўленнямі егіпцянаў. ♦ Старажытныя егіпцяне назапасілі глыбокія веды ў медыцыне, матэматыцы, астраноміі.

? **1.** На чым пісалі егіпцяне? Чаму ў Егіпце складана было навучыцца пісаць і чытаць? **2.** Чаму вучылі дзяцей у школе? Чаму дзяржаве заўсёды патрэбны адукаваныя людзі? **3.** Як былі звязаныя рэлігія егіпцянаў і развіццё мастацтва? **4.** Разгледзьце ілюстрацыі ў параграфі і выкажыце меркаванне, чаму жывапіс называюць «энцыклапедыяй егіпецкага жыцця». **5.** Якія навукі і чаму былі найбольш развітыя ў Старажытным Егіпце?

Выкарыстоўваючы матэрыялы сеткі Інтэрнэт і дадатковыя крыніцы інфармацыі, падрыхтуйце віртуальнае падарожжа па храмах Егіпта. Намалуйце карту падарожжа.